

Дослідження рівня емпатії у студентів психологічного профілю навчання

Проблема пізнання людини є однією з найактуальніших в науці. Адже у процесі пізнання іншої людини одночасно відбувається емоційне оцінювання її, намагання зрозуміти вчинки, спрогнозувати її поведінку та змоделювати власну. Цього досягають завдяки використанню механізмів соціальної перцепції, що розуміються як способи, за допомогою яких люди інтерпретують, розуміють і оцінюють інших людей.

Одним з важливих механізмів пізнання іншої людини є емпатія, тобто розуміння на рівні почуттів, прагнення емоційно відгукнутися на проблеми іншої людини. Вона виникає і формується в ситуаціях взаємодії, в спілкуванні, у процесі соціалізації, і передбачає здатність приймати соціальні ролі й установки інших, уявляти себе у соціальній позиції іншого і передбачати його реакції [4, с.218].

Вивченням емпатії займалися такі вчені: К. Роджерс, Т. Ліпс, А.Айві, Джон Морено, Р. Мей, Ф.Перлз, К.Г.Юнг, А.Менегетті та ін. Серед вітчизняних можна назвати О.О.Бодальова, Л.Петровську, А.Добровича, Ю.Орлова, Т.Яценко та ін. В сучасній українській психологічній науці емпатія була у фокусі досліджень Л.П.Виговської, Т.І. Пашукової, Н.В. Аліхіної та інших вчених [8, с.8-9].

Основоположник гуманістичної психології К. Роджерс визначав емпатійне розуміння як «уміння ввійти усередину особистого світу значень іншої людини й побачити чи правильне моє розуміння». Він вперше вказав на емпатичне розуміння як істинну умову розвитку у спілкуванні[6].

У подальших дослідженнях психологів ця ідея знайшла численні підтвердження. Найбільш суттєвими серед них є наступні:

1. Встановлено, що взаємне співчуття може визначати ефективність спільної праці [2, с.91-103].
2. Емпатія є необхідною умовою успіху психотерапії [7, с.27-46].
3. Дослідники помітили, що люди, в чийй взаємодії мала місце емпатія, переймали жести одне одного, манеру розмовляти, навіть ставлення до деяких речей [1,с.61-64].

Деякі дослідники ототожнюють емпатію з процесами соціальної перцепції(О.О.Бодальов, Г.М.Андреев та ін.), інші визначають відображення особистістю переживань іншого індивіда як одиницю наукового аналізу емпатійності (Л.Виговська), включають емпатію поряд з рефлексією та ідентифікацією до глибинних механізмів міжособистісного розуміння (Т.І.Пашукова[8,с.8] та ін.), розглядають емпатію як особливий психічний акт (Т.Ліпс), розглядають емпатійність як якість особистості.

Ми в даному дослідженні розглядаємо емпатію і як механізм соціальної перцепції, і як якість особистості.

З огляду на переживання об'єкта емпатії, емпатичні переживання можуть бути адекватними і неадекватними: одні люди можуть радіти чужому горю, інші — співчувати. Взявши за основу особливості вияву, емпатію поділяють на такі види [3, с.260-261]: емоційна, когнітивна, предикативна та естетична емпатія.

Важливими формами емпатії є *співпереживання* — переживання індивідом тих самих емоційних станів, почуттів, які відчуває інший, і *співчуття* — емоційне сприйняття негараздів іншого безвідносно до власного стану і дій.

Міра вираженості емпатії залежить як від природніх особливостей особистості, так і від умов виховання, життєдіяльності людини, її емоційного досвіду. Емпатія – соціально позитивна якість особистості, вона підтримується суспільними нормами життя, але може мати індивідуальний, вибірковий характер, коли співпереживають не будь-якій людині, а тільки значимій. Але є певний перелік професій, де емпатійність, здатність до емпатичної уваги є однією з найважливіших професійних якостей емпатії [4, с.221]. Це професія психолога, педагога, лікаря, керівника та ін.

Здатність до емпатичного розуміння, поряд з щирістю та позитивним прийняттям, за Роджерсом, є умовою ефективної взаємодії психолога з клієнтом [5, с.106]. Емпатійне розуміння, співпереживання – це якості психолога, на необхідність яких указував не лише К.Роджерс, а й Джон Морено, Ф.Перлз, К.Г.Юнг, А.Менегетті та ін. Серед вітчизняних можна назвати Л.Петровську, А.Добровича, Ю.Орлова, Т.Яценко. Здатність до емпатійного розуміння розширюється, розвивається тим більше, чим більше довіряємо ми своїм почуттям, словам, імпульсам, уяві, чим глибшим є наш інтерес до кожної людини [4, с.220].

Для підтвердження важливості емпатії саме в професійній діяльності психолога, ми вирішили провести дане дослідження.

Мета: з'ясувати роль емпатійного розуміння у соціально-психологічному контексті, зокрема професійній діяльності майбутніх практикуючих психологів; прослідити динаміку розвитку значущості та рівня емпатії майбутніх практикуючих психологів.

Об'єкт дослідження: емпатія як перцептивний механізм.

Предмет дослідження: значущість емпатії і рівень розвитку емпатії у майбутніх практикуючих психологів.

Гіпотеза: майбутні психологи надають високої значущості та мають високий рівень розвитку емпатії, що зумовлене вимогами до їх фахової підготовки.

Завдання:

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури так теоретичне визначення характеристик емпатії.
2. Визначення значущості емпатичного розуміння для професійної діяльності.

3. Проведення емпіричного дослідження та аналіз отриманих результатів.

З метою перевірки гіпотези про значущість емпатії, аналізуючи Етичний кодекс психолога [4, с.504], ми виділили 8 професійно важливих якостей психолога та запропонували оцінити їх за допомогою ранжирування. Вибірку склали студенти 1-3 курсів КДПУ педагогічного факультету спеціальності «практичний психолог».

Запропоновані якості: наявність глибоких теоретичних знань, компетентність, комунікативні, навички, гуманістична спрямованість особистості, відповідальність, захист прав клієнта, конфіденційність, здатність до емпатичного розуміння.

Були отримані наступні результати:

1 курс	2 курс	3 курс
1. Знання.	1. Гуманістична спрямованість	1. Знання.
2. Емпатія.	2. Знання.	2. Конфіденційність.
3. Конфіденційність	3. Конфіденційність.	3. Емпатія.
4. Комунікативність.	4. Емпатія.	4. Комунікативність.
5. Захист прав клієнта.	5. Захист прав клієнта.	5. Захист прав клієнта.
6. Гуманістична спрямованість.	6. Комунікативність.	6. Гуманістична спрямованість.
7. Відповідальність.	7. Відповідальність.	7. Відповідальність.

Для дослідження були надані всі важливі якості для психолога, але емпатія займає першу четвірку найважливіших якостей на 1-3 курсах психологів.

З метою виявлення рівня розвитку емпатії майбутніх психологів та економістів, ми використали методику «Діагностика рівня емпатії І.М.Юсупова». Були отримані наступні дані:

Курс та спеціальність	Рівень емпатії	%
1 курс майбутні психологи	Високий	53
	середній	47
2 курс майбутні психологи	високий	24
	середній	76
3 курс майбутні психологи	високий	20
	середній	80

Результати дослідження свідчать, що серед майбутніх психологів жоден зі студентів не має низького рівня розвитку емпатії.

Отже, студенти-психологи надають значущості емпатії і мають високий її розвиток. Це дає змогу стверджувати, що емпатія – соціально важлива якість особистості, потрібна для продуктивної взаємодії і розуміння іншої людини, а також є однією з передумов ефективної професійної діяльності психолога та інших професій типу «людина-людина».

Список використаних джерел:

1. Мей Р. Искусство психологического консультирования.- М.:Класс,1994.
2. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений.- К.:Либідь,1990.
3. Орбан-Лембрик Л.С. Соціальна психологія. Навч. посібник. К.: Академвидав, 2005.
4. Панок В. Основи практичної психології.- К.: Либідь, 2003.
5. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека.- М., 1994.- С.106.
6. Роджерс К.Р. Эмпатия // Психология эмоций. Тексты.- М.: МГУ, 1984.
7. Фанч Ф. Преобразующие диалоги.- К.: Ника-Центр, Вист, 1997.
8. Хомік В.С. Емпатія та децентралізація: досвід теоретичного осмислення та емпіричних досліджень. // Практична психологія та соціальна робота. – 2007, № 10, с.8-16.